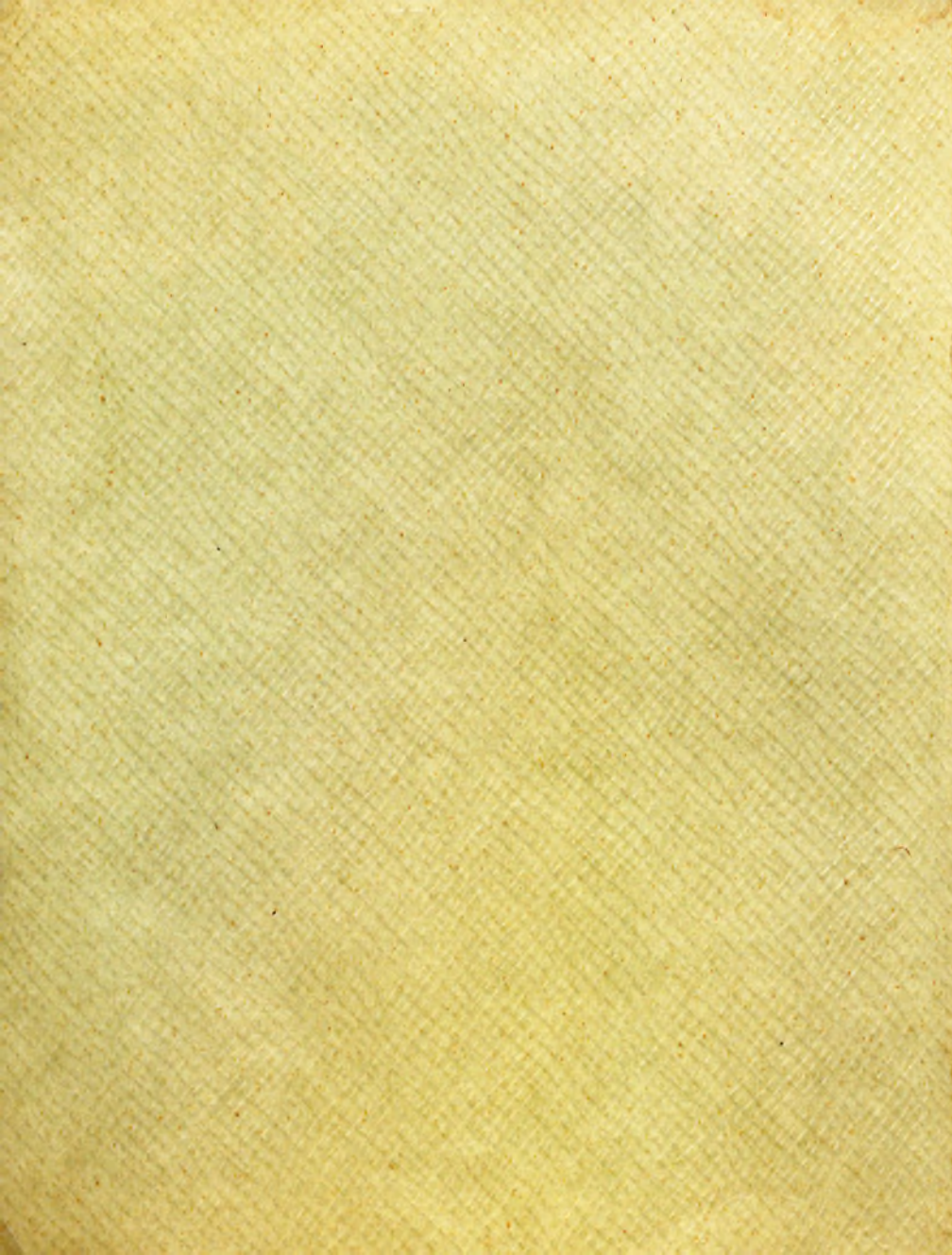

4060

Abbazya

ABBAZYA

ODBITO W DRUKARNI NARODOWEJ W KRAKOWIE.

ABBAZYA

STACYA KLIMATYCZNA I KĄPIELE MORSKIE

NAPISAL

DR BOLESŁAW KOSTECKI

ABBAZYA 1903 - NAKŁADEM AUTORA

54561

1928-19-1928

WSTĘP.

ozgłosem swoim i sławą nie może Abbazya dotychczas współzawodniczyć z Rivierą francuską a nawet włoską, bo jest jeszcze bardzo mało znaną. Szczególniej stosuje się to do Polaków, gdyż Niemcy pruscy i Austriacy, jakoteż i Węgrzy od kilkunastu lat potrafili ocenić zalety tej słowiańskiej Rivieri, i nietylko w sezonie jesiennym kąpielowym i w głównym zimowym, ale i po za tymi sezonami licznie tu zjeżdżają.

A jednak Abbazya, jako stacya klimatyczna, zasługuje na uwagę i ze względu na warunki jakie posiada, ma wielką przyszłość.

Zadaniem tej broszurki jest zapoznać szersze koła publiczności polskiej z tą stacyą klimatyczno-morską, aby przynajmniej ci, dla których pobyt w Abbazyi

jest wprost wskazany, nie potrzebowali jeździć na Riwierę lub do kąpiel morza północnego.

Nie wiem, czy jest inne miejsce klimatyczne, któreby się rozwinęło w tak krótkim czasie, i pod względem kulturalnym tak wysoko stanęło. O Abbazyi można to śmiało powiedzieć, przyczem zaznaczyć trzeba, że stało się to samą siłą rzeczy, bez reklamy.

Abbazyę nazywają Riwierą Austryacką — ja nazywałbym ją raczej słowiańską, bo tu ziemia słowiańska i lud słowiański. Mianowicie, są to Serbo-Chorwaci, którzy tu od niepamiętnych czasów zamieszkują.

Z HISTORYI ISTRYI.

Historya Istrij, w której leży Abbazyja, jest w ogólności mało znana i ślady życia dawniejszego dają się tu z trudnością odszukać.

Jednakowoż w południowej i wschodniej części wybrzeża można odnaleźć na wierzchołkach samotne kurhany kuliste, jako resztki zadziwiających budowli, które, bez wątpienia, zaliczyć należy do czasów przedhistorycznych. Miejscowa ludność nazywa je »Casteliere«. Obecnie znanych jest takich kurhanów około trzydzieści. Najznaczniejszy »Casteliere« jest na pagórku Kunci pod Alboną koło przystani Rabac, w miejscu, gdzie droga nadbrzeżna, w głąb półwyspu się zatacza. Budowa tych »Casteliere« przypomina greckie budowy przypisywane Cyklopom.

Z tej zamierzchłej przeszłości, udaje się historykowi

tylko udowodnić, że ongi Istrię zamieszkiwali Liburyjczycy, naród przemysłowy i trudniący się żeglugą morską, który przez Rzymian podbity został.

Sąsiadami Liburyjczyków byli Trybalowie, z którymi ci, zmieszawszy się, utworzyli jedno plemię. Wzmianki o tych plemionach można znaleźć u autorów greckich (jak Thukidides, Diodor itd.)

Historyczna cisza trwa w Liburnii około stu lat — i sława o niej roznosi się dopiero od czasu, gdy piraci zaczęli swoje morskie rozboje, do czego zatoka Quarnero jakby stworzoną była, wskutek mnogich wysp i kanałów. Rozboje te zmusiły Rzymian do podbicia tego kraju.

Pierwszym Rzymianinem, który stanął silną nogą na tym półwyspie, był Konsul Claudius. Razem z legionami sprowadził on około 15.000 kolonistów, którzy w roku 177 po n. Chr. objęli w posiadanie całe wybrzeże.

Dzikie stada Liburyjczyków musiały pierzchać po za Monte Maggiore, w potyczkach zraszając krwią dębowe lasy ponad Moschenizze i Lovrana. Castua, prastare gniazdo Celtów a zatem i Liburyjczyków, położone tuż nad Voloską, staje się jednym z głównych fortów rzymskich.

Forty podobne rozsypane były po całym kraju i żelaznym pierścieniem Liburnię aż do Tersatica objęły.

Potrzeba fortów była konieczną, gdyż Gepidowie i Japidowie niepokoili Rzymian swymi napadami. Napady te zmusiły Rzymian do pobudowania nowych for-

tyfikacyi — mianowicie wybudowali oni wał, który szedł od Castuy w głąb krainy aż do Nanos. Władza Rzymian utrwaloną została ostatecznie przez Oktawiana Augusta, chociaż Japidowie porywali się jeszcze raz do zrzucenia jarzma rzymskiego. Korzystając mianowicie z chwili, kiedy flota z wojskiem zatrzymaną była pod Lussin, w ciągu całej zimy, przez borę — napadli na forty, opanowali je, a wału ochronnego, który miał służyć Rzymianom — na swoją użyli obronę.

Jednak trwało to niedługo, bo zostali ponownie zwyciężeni, a główne miasto Metule oblężone, wzięte szturmem i zrównane z ziemią. Pozostała mała wioska Metule świadczy teraz o przebytych walkach. Po minionem niebezpieczeństwie, sami Rzymianie zniszczyli wał, aby powtórnie nie służył jako punkt oparcia dla nieprzyjaciela. Resztki tego wału, jako ruiny bramy, widzimy pod Clana, na północno-zachodniej stronie od Castuy w dębowym lesie.

Historycy twierdzą dalej, że byli tu Scytowie i Sarmaci. Jedno z tych sarmackich plemion, Roksolanami zwane, zamieszkiwało południową Istrię. Wspominają, że król ich Rasparazanus umarł w roku 120 po n. Ch. na Oliwnej wyspie, niegdyś »Fiorano« zwanej i położonej koło Pola.

Mniej więcej około 200 lat Rzymianie władali Istrią.

Podczas wędrówki narodów Istrya była znowu przejściowem polem historycznem, około roku 400 po

Chr. wypędzają ztąd Awarowie — Fińsko-Turkskie plemię — Gotów, ale wkrótce, bo w 10 lat później, Ostgotowie znów tu panują, a w 550 r. po Chr. podpada ten kraj pod władzę bizantyjską, lecz nie na długo.

W r. 602—610 pustoszą Istrię Słowianie i Awarowie. W 799 r. Karol Wielki zwycięża Awarów, i niszczy Witopolis, z którego ruin dzisiejsze Fiume powstało.

Jakie plemię, zamieszkujące Istrię było przemagającym liczebnie, trudno powiedzieć. Pod względem kościelnym za panowania Karola Wielkiego przechodzi Istria pod władzę patriarchy Akwilejskiego, lub też biskupów z Pola.

W średnich wiekach wzmożła się władza patriarchatu, który stał się początkiem dynastji liburyjskiej. W roku 1139 otrzymali Istrię w lenno Baronowie von Duino i dopiero po 200 z górą latach przechodzi liburyjskie pobrzeże pod władzę Habsburgów.

W XV stuleciu za panowania Habsburgów powstało na miejscu terazniejszej Abbazyi opactwo Benedyktynów, pod wezwaniem St. Giacomo al Palo. Stąd imię Abbazyi po chorwacku »Opatija«. Zachował się dokument z 8 maja 1449 r., w którym Opat Fra Giacomo przytacza, jako swego poprzednika, Opata Radinanna, Niemca.

Opat Simon zbudował w r. 1506 kościółek, odnowiony w r. 1792. Cesarz Maksymilian obdarzył swego sekretarza Lucasa de Renaldis tem opactwem, a jego następcą Giovanni Becharich, Słowianin, zamyka szereg opatów z reguły Benedyktynów, którzy tu tylko 50 lat przebyli.

W roku 1552 przechodzi Abbazya w posiadanie Biskupa z Zengg, który przed cesarzem Ferdynandem I oskarżony został, że kraj już przez Turków i Wenecyanów lasów pozbawiony i zniszczony, bezprawnie do reszty gubił, wysprzedając prywatne własności i niszcząc doszczętnie lasy. Skutek tych zażaleń był taki, że w r. 1560 osiadają tu bracia zakonu św. Augustyna, których później zastąpili Jezuici. Po nich przybywają pustelnicy zakonu św. Pawła, zależni od kapituły kolegialnej we Fiume. Kanonicy Fiumańscy korzystali z opactwa dla wakacyjnego wypoczynku, lecz także nie długo się tem cieszyli, gdyż znowu zostali przez Jezuitów wyparci. Panowanie Jezuitów trwa tutaj do roku 1773, poczem opactwo z przyległemi dobrami zostaje upaństwowione przez Republikę św. Marka. A już od roku 1797 razem z Wenecją, Dalmacją i Istrią przechodzi Abbazya znowu pod panowanie Habsburgów. Podczas wojen Napoleońskich przypadłe Austrii prowincye odpadły na rzecz Włoch, a w cztery lata później, po bitwie pod Wagram, przeszły pod władzę Cesarza francuskiego.

W tym czasie w starej Liburnii i Abbazyi stoją wojska francuskie, aż do porażki Napoleona i kongresu Wiedeńskiego, po zakończeniu którego, Cesarz Franciszek utworzył z tak zwanych Iliryskich prowincyi, królestwo Iliryskie, a w roku 1849 Marggrabstwo Istrii jako samodzielną jednostkę administracyjną.

POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE ISTRYI::: LUDNOŚĆ.

ółwysep Istrya wrzyna się ostrym klinem w kierunku z północy na zachód w morze Adryatyckie. Jest Margrabstwem ukسیężconem przez państwo Austryackie. Granice tego półwyspu są otoczone od północo-zachodu Trysteńskimi i Goryckimi wzgórzami — od północy Krainą, od wschodu Kroacją i zatoką Quarnero — od zachodu i południa przez samo morze adryatyckie. Półwysep ten stanowi część tak zwanego Pobrzeża, do którego także należą ziemie Tryestu i hrabstwa Gorycyi i Gradyski. Cała przestrzeń wynosi około 5000 kilometrów kwadratowych i posiada około 300.000 mieszkańców, którzy prawie wszyscy są wyznania rzymsko-katolickiego. Większość ludności stanowią — Słowianie,

z nich najwięcej jest Serbo-Chorwatów, na północnym zachodzie Słoweńcy, a zachodnia część pobrzeża z nieznacznymi wyjątkami jest zamieszкана przez Włochów. W głębi samego półwyspu pod Zejane i koło Sumje-wicy są tylko rumuńscy osiedleńcy. Cały półwysep uważać można za płaskowzgórze wysokości 500 m. n. p. m. poprzerzynane górami Krasu, które są rozgałęzioną odnogą południowych Alp.

Część tych gór, rzekami Isonzo, Wippach i Idrica poprzerzynanych, jest silnie zalesiona i tu się znajduje najwyższe wzniesienie, góra Mrzawec, 1460 m. n. p. m. Południowo-wschodnia strona kraju jest tylko częściowo lasem pokryta, a częściowo pusta, skamieniała i ciągnie się aż do Krainy, podnosząc się w »Śnieżną górę« wznoszącą się na 1776 m. po nad p. m. W tej części, Hornwaldem zwanej, znajduje się jeszcze jedno znaczne wzniesienie »Hornbüchel« sięgające 1199 m. po nad poziom morza.

Część najniższa, południowa, nosi nazwę Krasu i jest zupełnie prawie gołą i smutną pustynią — północnymi wiatrami zniszczoną i robiącą wrażenie wielkiego cmentarzyska.

Na południowo-wschodniej stronie Krasu wznosi się góra »Monte Maggiore,« 1394 m. po nad p. m. Cały półwysep dość często nawiedzany bywa przez wiatry południowo-wschodnie (Scirocco), lub północno-zachodnie (Bora). Z tego też powodu, jakoteż z braku wielkich la-

sów i licznych rzek, klimat Istrii jest dość suchy. Południowa flora rozwija się tu znakomicie. Rosną tu oliwkowe i figowe drzewa, wszystkie południowe owoce dojrzewają z łatwością, a winogrona dają wina czerwone i białe, znane i po za granicami Istrii.

ABBAZYJA, JEJ POŁOŻENIE I POWSTANIE WARUNKI KLIMATYCZNE, FLORA I FAUNA.

a wschodnim brzegu Istrii pod $45^{\circ} 20'$ pół. szer. i $31^{\circ} 58'$ dł. na wschód od Ferro, oblana zatoką Quarnero z jednej strony, a z drugiej ochroniona przez Monte Maggiore od suchych i zimnych wiatrów, leży Abbazyja po chorwacku »Opatija«. Idąc na wschód, mijamy miasteczko Volosca, które jest dalszym ciągiem Abbazyji, i nie dalej jak o 11 kil. stajemy w węgierskim porcie Fiume (Rjeka), z którym komunikacya jest bardzo ułatwiona tak za pomocą statków, jakoteż końmi po pięknie utrzymanym i malowniczym gościńcu.

Na zachód, główny gościniec doprowadza nas do wiossek Icici, Ika i Lovrana, tak samo jak Abbazia i Volosca, na pobrzeżu morza rozciągniętych. Początek Abbazyji

sięga roku 1844, w którym Patrycyusz Fiumański Iginio Scarpa, pierwszą willę Angiolina wybudował, otoczywszy ją wspaniałym parkiem, którego rzadkie egzotyczne rośliny dotąd w przyjezdnych podziw budzą. Od czasu powstania tej willi, coraz więcej osób zaczęło zwracać uwagę na piękne położenie Abbazyi, jej łagodny klimat i znakomite kąpiele morskie. Około roku 1870 profesor Dr. Leopold Schrötter pierwszy zaczął polecać Abbazyę, jako stację klimatyczną zimową. A jednak dużo czasu upłynęło, zanim ogół lekarski potrafił ocenić zalety tej miejscowości. W roku 1882 Towarzystwo kolei południowej zakupiło willę Angiolinę z przyległym parkiem od hr. Wiktora Horyńskiego i od tego czasu szybko zaczęła wzrastać Abbazyja. W ciągu paru lat wybudowano kilka pierwszorzędných hoteli i całą masę wil. Do rozgłosu Abbazyi wiele się przyczyniły przyjazdy panujących i arcyksiążąt. Coraz większa liczba gości dała możliwość robienia kosztownych nakładów, do których trzeba zaliczyć powiększenie prześlicznego parku, przepelnionego prawdziwie podzwrotnikową roślinnością. Następnie zajęto się urządzeniem łazienek morskich, których jest kilka, mianowicie: Slatina — Angiolina — Tomasić.

Później, oświetlono elektrycznością ulice, hotele i wille; sprowadzono zdrową i smaczną wodę z najwyższych źródeł z Monte Maggiore. Położenie niektórych wil, jakoteż piękna ich budowa, mimowoli zmusza mię

do wyliczenia choć kilku: Hotel Quarnero — willa Mandria — Flora — Laura — Neptun i wiele, wiele innych, które na siebie muszą zwrócić uwagę każdego. W parku, naprzeciw hotelu Stefanii, została wybudowaną studnia, (w roku 1889) z karraryjskiego marmuru i upiększona statua roboty rzeźbiarza Rathańskiego. Jedną z najcudowniejszych rzeczy, jakie Abbazya posiada, i jedyną w swoim rodzaju jest tak zwany »Strand«. Jest to droga wykuta w skałach nad brzegiem morza, ciągnąca się na przestrzeni 7 kilometrów — (tylko Nervi posiada w miniaturze coś podobnego.) Zaletą tego Strandu jest to, że oprócz ładnych widoków, pozwala on chorym przez cały dzień używać przechadzki, lub też wygrzewać się na słońcu i oddychać czystym morskim powietrzem, pozbawionem kurzu i mikrobów.

Klimat Abbazyi można scharakteryzować jako morski lagodno-wilgotny i ciepły, ponieważ od strony morza jest zupełny dostęp dla ciepłych prądów, od wiatrów zaś północnych chroni Abbazję, stopniowo wznosząca się górską kraina, a od zachodu zakrywa ją Ucka i Monte Maggiore.

I rzeczywiście bora pojawia się tu rzadko, lub też bardzo mało daje się odczuwać, chociaż we Fiume, Cerkwenicy i innych pobliskich miejscowościach sroży się strasznie, dokuczając mieszkańcom swoim zimnym podmuchem i zmiatając wszelkiego rodzaju roślinność. Zupełnie inaczej ma się rzecz w Abbazyi. Otoczona od ładu

naokoło górami i wzgórzami, tem samem jest zakryta od wiatrów — czemu zawdzięcza swą piękną egzotyczną roślinność. Podczas gdy w innych miejscowościach pomimo, że dzień jest o pół godziny dłuższy i wszystko powinnyby się rozwijać i kwitnąć pod promieniami południowego słońca, widzi się tylko pustkowia i skały — gdyż bora wszystko wymiotła, w Abbazyi rosną palmy daktylowe, laury różnego gatunku, agawy, figi, kamelie, drzewa świętojańskie, bambusy, winna latorośl, drzewa migdałowe, yuki, cyprysy, drzewa oleandrowe, rododendrony, dzikie mirty, eucaliptusy, aloesy, mimozy, magnolie, granaty i inne egzotyczne rośliny i zostają przez całą zimę bez żadnego przykrycia pod gołym niebem. Jest to jednym słowem prawdziwa *flora mediterranea*. Cała masa, oprócz tego, wijących się roślin tak otacza zewsząd Abbazję i jej wille, że przy wjeździe ma się wrażenie jednego olbrzymiego egzotycznego ogrodu. Oprócz wyżej wymienionej flory jest tak zwana »flora submarina« do której zaliczają »Zonaria pavonia«, »Sargassum bacciferum« i »Ulva lactica« itd.

Między zwierzętami domowemi: wół, osioł i muł odgrywają tu pierwszorzędną rolę — kozy i owce są mało chowane, ponieważ szkodzą zalesieniom. W lasach spotykamy jelenie, zające, lisy, dzikie koty, tchórze, kuny, wilki — a rzadziej niedźwiedzie. Abbazyja obfituje w najrozmaitszego gatunku ptactwo. Wczesną wiosną, bo już w marcu, gaje laurowe przepełnione są słowikami, a na

pobrzeżach znajdujemy nurki, dzikie kaczki, słomki i mewy. Chociaż owadów tu dość wiele i to gatunki czysto południowe, podnieść należy zupełny brak komarów i moskitów, co tłumaczą tem, że nie znoszą one zapachu drzew lauowych.

Zatoka Quarnero dostarcza wielu gatunków ryb. Miejscowa ludność trudni się rybołówstwem, wyjeżdżając na swoich »Chioggiotach« (łódki rybackie) na połów ryb, z sieciami lub też, jak naprzykład na »makrele« albo »skombry«, w nocy ze światłem i dzidami (Fossina). Do lepszych gatunków ryb tutejszych zalicza się: »Bransino«, »Turbot«, »Sole«, »Dentale«, »Orado«, »Barbou«, rozmaite gatunki sardynek, »Asinele« i ryba św. Piotra. Mówiąc o rybach, nie możemy pominąć raków morskich, między którymi jako szczególną specjalność uważają »Scampo« (*nephrops norvegicus*), który tylko w zatoce Quarnero i fiordach Norweskich się znajduje.

WYKAZ POSZCZEGÓLNYCH TEMPERATUR TABLICE PORÓWNAWCZE*

o ogólnikowym opisie Abbazyi, jej położenia, klimatu, flory i fauny, korzystnem będzie podać czytelnikom szczegółowy wykaz średnich temperatur całego roku, jako też i poszczególnych miesięcy.

Leo Woerl, prof. Dr Glax i kilku innych zgodnie podają jako średnią zimową temperaturę około $+8^{\circ}$ R. średnią letnią temperaturę około $+20^{\circ}$ R.

1. Temperatura powietrza.

Średnia temperatura według formuły $\frac{1}{4}$, ($7^h + 2^h + 9^h + 9^h$) obrachowana, wynosi 13.2° C. jako roczna

*) Obserwacje podane przez profesora Dra Glaxa.

temperatura; 7·9⁰ C. jako zimowa. W miesiącach: Styczniu 4·8⁰, Lutym 5·1⁰, Marcu 8·1⁰, Kwietniu 12·2⁰, Maju 16·4⁰, Czerwcu 19·8⁰, Lipcu 22·3⁰, Sierpniu 22·1⁰, Wrześniu 18·7⁰, Październiku 13·9⁰. Listopadzie 9·4⁰, Grudniu 5·9⁰ C. Najwyższa temperatura roczna była: 13·6⁰ C. (1886, 1892, 1897). Najniższa 12·6⁰ C. (1890). Najwyższa temperatura zimowa: 9·4⁰ C. (1898/99), najniższa: 6·0⁰ C. (1890/91). Najwyższe temperatury miesięczne były: 24·9⁰ C. (Lipiec 1887), 24·1⁰ C. (Lipiec 1894), 23·7⁰ C. (Sierpień 1890). Najniższe: 1·1⁰ C. (Styczeń 1893), 1·6⁰ C. (Styczeń 1891).

Absolutne Maximum w 14 latach	36·0 ⁰ C.
Najmniejsze » » 14 »	28·0 ⁰ C.
Przeciętne » » 14 »	31·7 ⁰ C.
Absolutne Minimum w 14 latach	5·8 ⁰ C.
Najmniejsze » » 14 »	0·8 ⁰ C.
Przeciętne » » 14 »	3·3 ⁰ C.

2. Ciśnienie powietrza.

Średnie ciśnienie powietrza w Abbazyi wynosi 760·2 mm.

3. Względna wilgoć.

Wynosi 78⁰/₁₀₀, jako średnia roczna wilgoć (z 14 lat obrachowana). W miesiącach Styczniu 79⁰/₁₀₀, Lutym 76⁰/₁₀₀,

Marcu 79⁰/₀, Kwietniu 77⁰/₀, Maju 77⁰/₀, Czerwcu 76⁰/₀, Lipcu 72⁰/₀, Sierpniu 73⁰/₀, Wrześniu 77⁰/₀, Październiku 85⁰/₀, Listopadzie 82⁰/₀, Grudniu 78⁰/₀. Jako maximum miesięczne względnej wilgoci zauważono w przeciągu 14 lat: 92⁰/₀ (październik 1889), 90⁰/₀ (październik 1891), 89⁰/₀ (październik 1892-1896), 88⁰/₀ (październik 1894, 1895). Minimum 62⁰/₀ (lipiec 1887), (luty 1887), 65⁰/₀ (kwiecień 1893, sierpień 1898), 66⁰/₀ (czerwiec 1887, sierpień 1888).

Przeciętna cyfra z 14 lat wykazuje, że październik (85⁰/₀), listopad (82⁰/₀), styczeń i marzec (79⁰/₀) są najwilgotniejsze.

Względna wilgoć dochodzi często w Abbazyi do 100⁰/₀ jako maximum — jako minimum 37⁰/₀ dni przeciętnych.

Spostrzeżenie najniższej względnej wilgoci wykazało 23⁰/₀ (23 marca 1895 o godz. 2-giej popołudniu).

Różnica wilgoci między jednym dniem a drugim dochodzi w Abbazyi czasem do 30⁰/₀.

Podczas »Scirocco« mamy największą wilgoć — podczas »bory« najniższą.

4. Opady.

Abbazyja wykazuje bardzo liczne opady. W przecięciu 14 lat — 1682 mm w ciągu roku.

W miesiącach: Styczniu 94, Lutym 86, Marcu 152,

Kwietniu 162, Maju 129, Czerwcu 127, Lipcu 101, Sierpniu 81, Wrześniu 163, Październiku 263, Listopadzie 165, Grudniu 150 mm. Najobfitsze w opady są miesiące: Październik (263 mm.), Listopad (165 mm.), Wrzesień (163 mm.) Kwiecień (162 mm.) Najmniejsze opady są: w Sierpniu (81 mm.), Lutym (86 mm.), Styczniu (94 mm.) Wykaz maksymalny miesięczny opadów jest: 494 (październik 1895), 443 (grudzień 1886), 410 (listopad 1887), 404 (październik 1889). Minimalne miesięczne opady: 0 mm. (luty 1890, 1891), 4 (styczeń 1896), 5 (luty 1887, 1894). Największa ilość roczna była 2107 mm. (1895), najmniejsza 1202 mm. (1893).

5. Śnieg

Przez rok po 5 dni śniegowych (z obserwacji 14 letniej).

Najwięcej dni śniegowych w Abbazyi było dotąd w roku 1895 — 12 dni, w r. 1899 — 11 dni; a tylko po jednym dniu w latach: 1886, 1897, 1898.

6. Kierunek wiatru.

Najglówniejsze kierunki w stosunku do siebie są następujące: Pół.-wsch., połud.-wsch., pół., pół.-zach., połud.-zach., połud.; = 859: 428: 49: 41: 21: 19, albo wyrażone w procentach: 45·2: 22·5: 2·6: 1·1: 1.

Najczęściej spostrzegane wiatry w Abbazji są: Pół-zach. (Bora), Połud.-wsch. (Scirocco), a rzadziej: Pół. (Tramontana), pół-zach. (Maestro), połud.-zach. (Libeccio), połud. (Ostro). Tylko bardzo rzadko zauważyć można tu równie silny wiatr, jak na Krasie lub w Tryeście. Siła wiatru, wyższa ponad 6, według dziesiętnej skali Beauforta, była obserwowaną tylko 38 razy w ciągu 14 lat.

Przeciętnie liczyć można podczas zimy 6—9 dni, w których Bora jest tak silną, że wrażliwsi chorzy zmuszeni są zostawać w pokoju. Scirocco, przeciwnie, chociaż silnie występuje, przynosi ciepło i wilgoć — ale ponieważ bywa często połączony z deszczem, uniemożliwia chorym spacer. Przy silnym »Scirocco« morze jest tak wzburzone, że fale dochodzą do 3 metrów wysokości, i uderzając o skaliste brzegi rozbryzgują się potężną falą. Przy takim łamaniu się fal morskich — wybrzeże jest przesiąknięte solami morskimi, i daje sposobność do naturalnej inhalacyi, jakiej żadne sztuczne przyrządy nie są w stanie dorównać.

Co do podziału wiatrów w rozmaitych porach roku, wykazuje dołączona tablica, że w miesiącach: Styczniu, Lutym i częściowo Marcu, bywa najczęściej północno-zachodni wiatr (Bora). W miesiącach ciepłych daje się on odczuwać rzadko — a występuje znowu w jesieni (listopad). Wiatr południowo-wschodni wieje najczęściej w październiku, ale i w listopadzie i grudniu walczy z Borą o pierwszeństwo.

Miejscowość	Abbazia	Arcachon	Biarritz	Cannes	Montone	Nervi	Nizza	San Remo	Ajaccio	Korfu	Lussinpiccolo	Palermo	Arco	Gries
Formuła	$\frac{1}{4}(7+2+9-9)$						$\frac{1}{2}(\text{Max.} + \text{Min.})$			$\frac{1}{4}(7+3+10+10)$			$\frac{1}{4}(7+2+9-9)$	
Spostrzeżenia nad temperatura w latach:	14	6		15	3	30	27	7	4	11	15		6	5
Średnia temperatura roczna C	13·2	13·3	13·2	15·6			15·7	16·7		17·3			12·4	11·8
Średnia temperatura zimowa C	7·9	8	7·9	9·8			11·2	11·3	11·9	12·9	9·7	14·1	6·0	4·9
Styczeń	4·8			8·9	7·9	9	9·5	9·5	8·9	10·1	7·0	10·9	2·3	
Luty	5·1			9·9	9·4	10	9·5	11·2	10·1	10·5	7·9	11·6	4·0	
Marzec	8·1			11·3	10·4	11·2	14·5	12·1	13·8	1·17	9·7	13·3	7·5	
Kwiecień	12·2			13·5		14·3	14·5	15·1		15·3	13·0	15·6	12·0	
Maj	16·4						14·5			19·3			16·6	
Czerwiec	19·8						23·1			23·5			20·9	
Lipiec	22·3						23·1			25·4			22·6	
Sierpień	22·1						23·1			25·8			22·3	
Wrzesień	18·7						16·6			23·4			17·9	
Październik	13·9			16·7			16·6	14·7		19·0		20·3	11·8	
Listopad	9·4			11·6	12·4	13	16·6	13·3	14·9	14·7	11·6	15·9	7·6	
Grudzień	5·9			10·5	9·4	9·9	9·5	10·9	10·5	11·6	8·7	12·5	2·7	
Absolutne maximum	36													
Absolutne minimum	-5·8	-9		-5	-3			-4	-1	0			-7	
Względna średnia wilgoć w procentach	78 (80 w zimie)	76	75	65 (w zimie)	65	61 (w zimie)	61	61	69 (w zimie)	71	70—75 (w zimie)	65—70	72	70
Opady w roku w milimetrach	1682	945	1066	Listop. } Grudz. } Marzec } często obite			814		25—30 dni deszcz. w zimie	1280	1170		1135	102 dni deszcz. 781
Dnie śniegowe w roku	5	rzadko		rzadko			1·3	rzadko			bardzo rzadko	prawie nigdy	6	
Stan barometryczny	760·2	760		760						759·5			752·8	
Stosunek wiatrów	W zimie przeważnie półn.-wsch., w jesieni poł.-wsch.	Wiatry morskie	Polud.-wsch.-wsch. (Paźdz. grudz., marzec kwiecień: burze)	Półn.-zach. (Mistral) czasem silny	Dobre osłonięte	Zupełnie osłonięte od półn i wschod.	Silny zach.-pol. (Mistral) czasem silny wsch. i poł.-wsch.	Doskonale osłonięte Listopad i luty półn	Oslonięte od półn. zachodu i wschodu	Polud.-wsch., półn.-zach., zach.-wsch.	Względnie osłonięte	Rzadko wschod. i pół.-wsch.	Absolutnie osłonięte (tylko w marcu Ora, połud w południowych godzinach)	Cicho

Meran	Pau	Gardona	Montreux (Territet)	Pallanza	Vevay	Locarno	Logano
10		13	15			6	25
11·8	13·4		10·5	12·9	9·8	11·7	11·4
5·3	8·1	7·1	4·6	6·6	4·3	6·2	5·3
0·2	5·0	3·0	0·8	2·9	0·4	4·6	1·3
3·0	6·3	4·4	3·8	5·0	2·2	3·4	3·7
7·5	9·0	8·6	5·1	7·9	5·2	7·4	6·9
13·0	12·2	12·9	10·7	12·8	9·0	11·3	11·4
16·4			15·0	16·7	12·3	16·0	15·3
19·8				20·2	17·5		19·1
21·6				23·5	18·7		21·7
21·3				22·0	18·7		20·6
17·7				19·5	15·5	17·6	17·2
12·6	13·7	13·6	10·5	12·6	11·9	11·3	11·4
6·1	8·2	8·5	5·1	7·3	5·1	7·2	6·1
2·2	6·2	4·2	2·5	3·8	1·0	3·3	2·5
- 13							
65	81 (w zimie)	76 (w zimie)	80 81 (w zimie)	71	względnie mała wilgoć	70	76
	1085	47 dni deszcz. w zimie					1683
8		3			7	2	
Względnie osłonięte zato w marcu, kwietn. suche półn.-zachodn. i połud.-wschod.	Zupełnie osłonięte	Cicho	Oslonięte od półn., półn.-wsch. i wsch.	Oslonięte na wprost połudn. (Inwerna)	Połudn., wschodn., półn. i połudn. wsch. słaby	Oslonięte, otwarte tylko do połudn.	Lekka ruchliwość powietrza

Miejscowość	Abbazia	Arcachon	Biarritz	Cannes	Montone	Nervi	Nizza	San Remo	Ajaccio	Korfu	Lussinpiccolo	Palermo	Arco	Gries
Formuła	$\frac{1}{4}(7+2+9+9)$						$\frac{1}{2}(\text{Max.} + \text{Min.})$			$\frac{1}{4}(7+3+10+10)$			$\frac{1}{4}(7+2+9+9)$	
Spostrzeżenia nad temperaturą w latach:	14	6		15	3	30	27	7	4	11	15		6	5
Srednia temperatura roczna C	13·2	13·3	13·2	15·6			15·7	16·7		17·3			12·4	11·8
Srednia temperatura zimowa C	7·9	8	7·9	9·8		11·2	11·3	11·9		12·9	9·7	14·1	6·0	4·9
Styczeń	4·8			8·9	7·9	9	9·5	9·5	8·9	10·1	7·0	10·9	2·3	
Luty	5·1			9·9	9·4	10	9·5	11·2	10·1	10·5	7·9	11·6	4·0	
Marzec	8·1			11·3	10·4	11·2	14·5	12·1	13·8	11·7	9·7	13·3	7·5	
Kwiecień	12·2			13·5		14·3	14·5	15·1		15·3	13·0	15·6	12·0	
Maj	16·4						14·5			19·3			16·6	
Czerwiec	19·8						23·1			23·5			20·9	
Lipiec	22·3						23·1			25·4			22·6	
Sierpień	22·1						23·1			25·8			22·3	
Wrzesień	18·7						16·6			23·4			17·9	
Październik	13·9			16·7			16·6	14·7		19·0		20·3	11·8	
Listopad	9·4			11·6	12·4	13	16·6	13·3	14·9	14·7	11·6	15·9	7·6	
Grudzień	5·9			10·5	9·4	9·9	9·5	10·9	10·5	11·6	8·7	12·5	2·7	
Absolute maximum	36													
Absolute minimum	-5·8	-9		-5	-3			-4	-1	0			-7	
Względna średnia wilgoć w procentach	78 (80 w zimie)	76	75	65 (w zimie)	65	61 (w zimie)	61	61	69 (w zimie)	71	70—75 (w zimie)	65—70	72	70
Opady w roku w milimetrach	1682	945	1066	Listop. } Grudz. } Marzec }			814		25—30 dni deszcz. w zimie	1280	1170		1135	102 dni deszcz 781
Dnie śniegowe w roku	5	rzadko		rzadko			1·3	rzadko			bardzo rzadko	prawie nigdy	6	
Stan barometryczny	760·2	760		760						759·5			752·8	
Stosunek wiatrów	W zimie przeważnie półn.-wsch., w jesieni pol.-wsch.	Wiatry morskie	Polud.-wsch.-wsch. (Paźdz., grudz., marzec kwiecień: burze)	Poln.-zach. (Mistral) czasem silny	Dobre osłonięte	Zupełnie osłonięte od półn i wschod.	Silny zach.-pol. (Mistral) czasem silny wsch. i pol.-wsch.	Doskonale osłonięte Listopad i luty półn	Oslonięte od półn. zachodu i wschodu	Polud.-wsch., półn + zach., zach.-wsch.	Względnie osłonięte	Rzadko wachod. i pół.-wsch.	Absolutnie osłonięte (tylko w marcu Ora, połud w południowych godzinach)	Cicho

Meran	Pau	Gardone	Montroux (Territet)	Pallanza	Vevey	Locarno	Logano
10		13	15			6	25
11·8	13·4		10·5	12·9	9·8	11·7	11·4
5·3	8·1	7·1	4·6	6·6	4·3	6·2	5·3
0·2	5·0	3·0	0·8	2·9	0·4	4·6	1·3
3·0	6·3	4·4	3·8	5·0	2·2	3·4	3·7
7·5	9·0	8·6	5·1	7·9	5·2	7·4	6·9
13·0	12·2	12·9	10·7	12·8	9·0	11·3	11·4
16·4			15·0	16·7	12·3	16·0	15·3
19·8				20·2	17·5		19·1
21·6				23·5	18·7		21·7
21·3				22·0	18·7		20·6
17·7				19·5	15·5	17·6	17·2
12·6	13·7	13·6	10·5	12·6	11·9	11·3	11·4
6·1	8·2	8·5	5·1	7·3	5·1	7·2	6·1
2·2	6·2	4·2	2·5	3·8	1·0	3·3	2·5
- 13							
65	81 (w zimie)	76 (w zimie)	80 81 (w zimie)	71	względnie mała wilgoć	70	76
	1085	47 dni deszcz. w zimie					1683
8		3			7	2	
Względnie osłonięte zato w marcu, kwietn. suche półn.-zachodn. i połud.-wschod.	Zupełnie osłonięte	Cicho	Oslonięte od półn., półn.-wsch. i wsch.	Oslonięte na wiosnę połudn. (Inwerna)	Połudn., wschodn., półn. i połudn. wsch. słaby	Oslonięte, otwarte tylko do połudn.	Lekka ruchliwość powietrza

W celu porównawczego zorientowania się podaję niżej zestawienie klimatu Abbazyi z bardziej znanymi miejscami klimatycznymi południowej Europy. *)

- I. Średnia temperatura roczna i średnia zimowa Abbazyi wyższą jest, niż w miejscowościach: Arco, Gardone, Gries, Locarno, Lugano, Meran, Montreux, Pallanza, Vevey. Tylko »Pau« w południowej Francji wykazuje wyższą średnią temperaturę, niż Abbazyja.
- II. Roczna i zimowa temperatura Abbazyi równa się zupełnie temperaturze w Arcachon, Biarritz (miejsca pobrażne w połud. Francji nad Oceanem Atlantyckim).
- III. Ciepłejsze, niż Abbazyja, są stacye klimatyczne na francuskiej i włoskiej Rivierze — dalej miejscowości kuracyjne na wyspach Adryatyku i morza Śródziemnego. W miesiącach letnich jest Abbazyja chłodniejszą niż Arco, Gries, Meran, a znacznie chłodniejszą, niż miejsca klimatyczne na francuskiej i włoskiej Rivierze.
- IV. Wskutek równomiernego działania morza różnice temperatury (różnice między maximum a minimum) są w Abbazyi tak samo, jak i na innych pobrażnych miejscach kuracyjnych mniejsze, niż na stacyach klimatycznych, znajdujących się wewnątrz lądu.

*) »Abbazia« prof. Dra Glaxa.

- V. Najniższe temperatury zauważone dotąd w Abbazyi są nieco niższe, aniżeli w Cannes, zaś o wiele wyższe od minimum w Arcachon, Arco i Meranie.
- VI. Ciśnienie powietrza w Abbazyi jest wysokie i odpowiada ciśnieniu w miejscowościach na Rivierze di Ponente.
- VII. Względna wilgoć Abbazyi jest bardzo wielka. Abbazya przewyższa pod tym względem wszystkie stacje klimatyczne Europy — z wyjątkiem Brighton, Pau i Montreux.
- VIII. Abbazya wykazuje wielką ilość opadów, przez rok 1682 mm., równie dużo, jak Lugano — podczas gdy Biarritz, Korfu, Lussinpiccolo już nieco mniej, a inne stacje klimatyczne mniej o połowę. Szczególnie mało uposażone w opady jest Ajaccio.
- IX. W Abbazyi rzadziej śnieg pada, aniżeli w miejscach klimatycznych wewnątrz łądu.
- X. Zmiany powietrza w Abbazyi podczas zimy są częste. Mianowicie, bywa chłodno i sucho podczas Bory, a ciepło i wilgotno podczas Scirocco. Silniejsze wiatry dają się rzadko odczuwać. Doskonałą ochroną od Bory dla całego pobraża są wzgórza sąsiednie i góry, któremi Abbazya jest od strony łądu zewsząd otoczona.
- XI. Abbazya posiada wszystkie zalety miejsca klimatycznego pobrażnego i odznacza się względną równomiernością temperatur, jak też wysokim sta-

nem barometrycznym. Różni się od innych miejsc klimatycznych większą wilgocią powietrza i znacznie większymi opadami. Klimat Abbazyi musi być zatem uważany jako łagodny, średnio-wilgotny, uspokajający, a ze względu na ruchliwość powietrza — wzmacniający.

KĄPIELE MORSKIE.

bbazyja jest nie tylko stacją klimatyczną morską, ale i kąpielową, i posiada warunki po temu. Charakter naszych kąpiei jest zupełnie odmienny od północnych. Nie mamy tu silnej fali, albo przynajmniej bardzo rzadko, i z tego względu kąpiele tutejsze zasługują na uwagę.

Rzeczywiście, wiele osób zdenerwowanych może tu używać kąpiei ze skutkiem, bo zastosowane należycie, działają wzmacniająco i uspokajająco, czem kąpiele północnego morza pochwalić się nie mogą, gdyż zamiast uspokajając, jeszcze więcej rozdrażniają i podniecają — a więc szkodzą.

Są tu dobrze urządzone łazienki w kilku miejscach, na brzegu morza, dno jest piaszczyste i gładkie, co jeszcze zwiększa przyjemność kąpiei. Sezon prawdziwie kąpie-

lowy zaczyna się zwykle z końcem sierpnia, lub początkiem września, chociaż można już korzystać z kąpeli z końcem maja. Sezon kończy się w pierwszych dniach listopada.

Oprócz braku silnych fal, zaletą tych kąpeli jest dość wysoka temperatura wody, która przeciętnie wynosi $+17^{\circ}$ R. Maximum dochodzi do 23° R. Minimum (w zimie) 5° R.

Zawartość soli jest tu bardzo znaczna, bo wynosi od 32—41 gr. na litr wody. Tymczasem morze Bałtyckie zawiera w sobie od 6—19 pro mille a morze północne przeciętnie 33 pro mille. Analiza zrobiona przez Dra Buchnera, daje następujące rezultaty:

W jednym litrze wody zawiera się:

Soli kuchennej	29·027 gr.
Bromnatrium	0·520 »
Chlorkalium	1·046 »
Chlormagnesium	3·073 »
Soli gorzkiej	2·554 »
Siarczku wapna	1·154 »
Węgłanu wapna	0·381 »
Kwasu krzemowego	0·010 »
Substancyi organicznych	0·045 »

Razem 37·810 gr.

Porównanie między zawartością wody morskiej w Abbazy i innych miejscach kąpielowych daje następujący wynik:

W jednym litrze wody zawiera się gramów.

	Natrium Chlorid.	Magne- sium chlorid.	Magne- sium sulphat.	Calcium sulphat.	Suma
Ocean Atlantycki					
koło Havru	24·7	2·7		1·1	30·37
Morze północne					
Ostende	22·4	5·2	4·4	0·7	} 28—33
Scheveningen	24·5	3·8	1·2	0·5	
Helgoland	20·6	3·3	2·7	1·0	
Norderney	21·7	8·2	—	0·1	
Morze Bałtyckie					
Trevemünde	8·8	2·8	—	0·6	} 10—19
Doberan	10·9	4·6	—	0·5	
Putbus	9·0	2·9	—	0·4	
Morze Adryatyckie					
Abbaza	29·0	3·07	2·5	1·1	37·8

Jak analiza wykazuje, kąpiele morskie Abbazy należą do najmocniejszych ze wszystkich europejskich.

Temperatura wody morskiej w Abbazy według miesięcy:*)

Styczeń	5·8 ^o R.	7·3 ^o C.
Luty	6 ^o »	7·5 ^o »
Marzec	7·6 ^o »	9·4 ^o »
Kwiecień	10·7 ^o »	13·3 ^o »
Maj	14·3 ^o »	17·8 ^o »

*) Prof. dr. Glax.

Czerwiec	.	18·5 ⁰	R.	23·1 ⁰	C.
Lipiec	.	21·2 ⁰	»	26·5 ⁰	»
Sierpień	.	20·3 ⁰	»	25·2 ⁰	»
Wrzesień	.	16·1 ⁰	»	20·1 ⁰	«
Październik	.	12·9 ⁰	»	16·1 ⁰	»
Listopad	.	9·8 ⁰	»	12·5 ⁰	»
Grudzień	.	7·6 ⁰	»	9·5 ⁰	»

Łazienki dla ciepłych kąpielí morskich są urządzone w Quarnero a także w kilku prywatnych willach.

WSKAZANIA LEKARSKIE.

kontyngent chorych wysyłanych do Abbazyi jest następujący:

Pierwsze miejsce zajmują chorzy na serce i wielkie naczynia krwionośne.

Zdawna już znany jest dobroczynny wpływ Abbazyi na podobnych chorych. Wysokie równomierne ciśnienie powietrza i możliwość przepędzania, w zimie nawet, wielu godzin na świeżem powietrzu, tak dopomagają obiegowi krwi, że chorzy nawet z wybitnymi objawami zastoiny i puchliny wodnej, wracają szybciej, niż gdzieindziej, do zdrowia.

Pomocniczymi środkami są, oprócz odpowiedniej diety, kuracya terenowa i kąpiele morskie lub z kwasu węglowego. Według mojej obserwacyi kilkoletniej, najod-

powiedniejszymi miesiącami dla osób z chorobami serca są wrzesień, październik i pierwsza połowa listopada, a potem marzec, kwiecień, maj.

Dalsze serye chorych, którzy z pożytkiem mogą być tu wysyłani, stanowią osobniki ze schorzeniami dróg oddechowych, a zatem z chronicznymi katarami nosa, gardła, krtani, oskrzeli i płuc. Dla chorych tego rodzaju czas pobytu jest wskazany od września do końca maja.

Następnie, rekonwalescencya po wszystkich ostrych sprawach zapalnych dróg oddechowych odbywa się tu z nadzwyczajną szybkością — a na szczególną uwagę zasługuje podczas pobytu w Abbazyi prędkie znikanie wysięków, i to bez pomocy środków lekarskich. Co się tyczy spraw gruźliczych — w czasie, gdy trwa proces ostry w płucach, pobyt jest tu stanowczo szkodliwy, przy procesach zaś chronicznych, nawet przy exzacerbacji, inni lekarze, jak też i ja, mieliśmy wyniki nadspodziewanie dobre.

Nadzwyczajne rezultaty można widzieć u dzieci i młodszych osób, obciążonych skrofulami. Rozumie się, że dla dopięcia tego celu, dłuższy kilkomiesięczny pobyt jest wskazany. Po skrofulozie, na pierwszym miejscu postawiłbym chorych na bladaczkę i blednicę. W tych wypadkach można także szczerze Abbazję zalecać, i to w ciągu całego roku. Wszyscy rekonwalescenci po chorobach infekcyjnych, lub nawet po ciężkich operacjach,

a także po leczeniu rtęciowem nadzwyczaj szybko przechodzą do siebie.

Chorzy cierpiący na cukrową chorobę, przy odpowiedniej dyecie, a szczególnie przy kuracyi karlsbadzkiej, znacznie się tu poprawiają, bo cukier albo się zmniejsza, albo znika zupełnie.

Z grupy chorób nerwowych — neurastenia i histerya nadają się najbardziej do leczenia w Abbazyi. Nervalgia, migreny i bezsenność jako też nerwice serca bardzo często ustępują tylko pod wpływem kąpeli morskich. Warunki dla osób cierpiących na te choroby są w Abbazyi wprost idealne — cisza, spokój, łagodne powietrze, dużo słońca i piękne widoki, już same przez się działają nadzwyczaj dodatnio na takich chorych. I jeżeli który z chorych nerwowo był z pobytu w Abbazyi niezadowolony, to wina leży w tem, że zwykle tacy chorzy chcieliby zupełnie być zdrowymi po 3—4 tygodniowym pobycie, co, jak wiadomo, jest niemożliwem, bo to są choroby dające się tylko bardzo powoli usunąć.

Nerwowo chorzy, już ze zmianami anatomicznymi mogą liczyć jednak, albo na powstrzymanie procesu, albo przynajmniej na jaką taką ulgę.

Chorzy na chorobę Basedowa poprawiają się tu przeważnie szybko, chociaż są wyjątki.

Co się tyczy astmy nerwowej, to, zależnie od przyczyny tej choroby, jedni czują się tu świetnie, inni

zupełnie nie znoszą klimatu Abbazyi, i muszą być ztąd natychmiast wysyłani.

Reumatyczni i artretycy tylko przy odpowiedniej dłuższej kuracyi mogą się spodziewać wyzdrowienia lub polepszenia.

Co do malaryi, muszę zauważyć, że chociaż jest tu zupełny brak moskitów i komarów, z chorych, których miałem w swojej obserwacyi lekarskiej, jedni zostali wyleczeni, drudzy, szczególnie ze starą chroniczną malaryą, wyjechali bez poprawy.

Mamy tu także wiele osób z chorobami kobiecemi, dla których kąpiele morskie zimne lub ciepłe są wskazane.

Nie mogę pominąć uwagi, że niektórzy chorzy przyjeżdżający tu bez porady lekarza rozpoczynają kąpiele morskie zimne lub ciepłe i tem sobie ogromnie szkodzą.

Miejscowe środki kuracyjne.

Oprócz kąpeli morskich zimnych, Abbazyja posiada także warunki do odbywania kuracyi »terenowej«, ponieważ drogi i spacery są tu dla przeprowadzenia tej kuracyi ze znajomością rzeczy urządzone.

Oprócz tego posiada Abbazyja:

- I. Łazienki dla ciepłych morskich i słodkich kąpeli, należące do Tow. wagonów sypialnych.
- II. Zakład hydropatyczny należący do tegoż Towar-

rzystwa i drugi Dra Szegő. W obydwóch zakładach urządzenia hydropatyczne (półkąpiele — tusze — szkockie tusze — elektryczne świetlane kąpiele, itd.) i dobrze wyszkolona służba, stoją do dyspozycji publiczności.

W sanatorium Dra Szegő znajdują się oprócz tego urządzenia do kąpeli z kwasu węglowego, które wskutek wielkiej ilości soli w wodzie morskiej zastępują w zupełności kąpiele węglowo-solankowe w Nauheim.

- III. Masaż, gimnastyka lecznicza, ortopedia i aparata do masażu wibracyjnego.
- IV. Kefir, mleko i winogrona.
- V. Badania promieniami Roentgena.
- VI. Chemiczno-mikroskopowe laboratorium do badania plwocin, krwi i moczu.

Oprócz tego wiele pensyonatów posiada urządzenia dla ciepłych, słodkich i morskich kąpeli. Towarzystwo wagonów sypialnych ma rozpocząć jeszcze w jesieni roku 1902 budowę nowych dużych łazienek, które mają być połączone z hotelem Stefanii.

Ważnym czynnikiem zdrowotnym w Abbazji jest doskonała woda źródłana, sprowadzana rurami z Monte Maggiore. Ulice, hotele, pensyonaty i wille prywatne oświetlone są elektrycznością.

Artykuły żywności dostarczane są z higienicznie urządzonej hali targowej.

W najbliższej przyszłości ma być wybudowany dom izolacyjny dla chorób infekcyjnych, oraz zostanie przeprowadzoną kanalizacja.

Rozrywki.

Publiczność przyjeżdżająca do Abbazyi znajduje tu rozrywki wszelkiego rodzaju. Muzyki, kąpielowa i cygańska, grywają w parku dwa razy dziennie, a kilka razy na tydzień w rozmaitych kawiarniach i hotelach. W zimie bywają w hotelu Stefanii przedstawienia teatralne. Także w klubie »Adria« można przyjemnie czas spędzić. Wystawa obrazów urządzana bywa przez Abbażyjskie Towarzystwo artystyczne, do którego należą takie siły malarskie jak: Baron Ransonnet, Leo Littrow, Minci Crucic, Anna Lynker i Stefanie Glax.

Sport jest tu również mocno uprawiany, na wybornym placu tenisowym odbywają się międzynarodowe turnieje tenisowe, jakoteż i bicyklowe.

We wrześniu urządzają międzynarodowe wyścigi pływaków, na które zjeżdżają się najwybitniejsi pływacy europejscy.

Sport wioślarski ma także wielu zwolenników, a regaty urządzane rokrocznie przez kluby z Tryestu i Pola cieszą się ogromnem powodzeniem.

Amatorzy rybołówstwa i polowania znajdują w Abbazyi wiele sposobności do tego sportu.

Spacery.

Do zalet Abbazyi należy zaliczyć i to, że oprócz wycieczek statkami i łódkami, jest bardzo dużo wycieczek w góry i okolice przybrzeżne. Tak wielką ilością i różnaitością wycieczek żadne miejsce klimatyczne pochwalić się nie może.

Z krótszych wycieczek w góry są: Karl-Promenade, Franz Joseph Anlage, Wrutki-Quelle, Veprinez, Aurora-höhe, Matuglie i Castua. Z dalszych: Do schroniska arcyksiężniczki Stefanii, do vela-Ucka, mala-Ucka, i Monte Maggiore.

Wycieczki przybrzeżne, końmi lub okrętem: do Rjeki (Fiume),^{*)} miasta portowego węgierskiego — Volosci — Icici — lki — Lovrana — Medvei — Kraju Moschenizze.

Z wycieczek morskich: okrętami do miasteczek położonych na wyspach: Cherso, Veglia, Castelmuschio, Lussinpiccolo, Arbe Zeugg. I do miast przybrzeżnych: Buccari, Porto-rè, Cerkwenicy, Pola, Albony, Tryestu, Wenecyi, Ancony itd.

*) O pół godziny od Rjeki znajdują się malownicze ruiny zamku z 13 wieku — rodziny Frangipanich.

WIADOMOŚCI INFORMACYJNE.

I. Komisya kuracyjna :

Urząd: willa Slatina.

Godziny urzędowe: W dni powszednie od 8—11 przedpołudniem, od 2—5 popołudniu. W niedzielę i święta od 8—11 przedpołudniem.

Przewodniczący komisji: Dr. Juliusz Glax, c. k. radca Namiestnictwa, Prof. uniwersyteckiego, kierujący lekarz komisji kuracyjnej i t. d. Urzęduje od 4—5 popołudniu w lokalu komisji.

Zastępca przewodniczącego: Dr. Andrzej Stanger, adwokat, burmistrz i hon. obywatel, Voloscy, poseł do Sejmu krajowego i zastępca marszałka.

Kasyer: Dr. Franc. Trypold.

Członkowie: Jan Fiamin, właściciel domu w Abbazyi.

Alfons v. Glaser, c. k. radca sekcyjny, generalny pełnomocnik Towarzystwa wagonów sypialnych.

Dr. Edward Graeffe.

Antoni Grüsser, właściciel hotelu i pensjonatu w Abbazyi.

Antoni Jurković, właściciel domu w Abbazyi.

Fryderyk Klein, właściciel wili i pensjonatów w Abbazyi.

Dr. Iwan Poscic, kandydat adwokacki w Volosce.

Eugeniusz Baron Ransonnét-Villez, c. k. sekretarz legacyjny.

Juliusz Walthier, właściciel wili w Abbazyi.

Wiktor Tomičić, właściciel domu i radca w Volosce.

Sekretarz: Alfred Hartmann.

II. Lekarze praktykujący

spisani według daty przybycia.

1. Dr. Albert Szemere.

Specjalista chorób piersiowych i gardłanych, mieszkanie: willa Szemere. Ordynuje od 11—12 przedpołudniem i od 3—4 popołudniu. W lecie w Karlsbadzie.

2. Dr. Juliusz Glax

c. k. radca Namiestnictwa, prof. uniw., kierujący lekarz komisji kuracyjnej i zakładów Tow. wagonów sypialnych. Kawaler orderu Franc. Józefa i francuskiego orderu czerwonego orła. Oficer orderu wielkiego ks. Luxemburskiego »korony dębowej«, Komandor kr. rum. orderu »korony« — orderu w. ks. Badeńskiego i ks. Bułg. orderu: »pour le merite civil«. Komandor orderu ks. Montenegro »Danilo«, Oficer gwiazdy Rumuńskiej, Członek c. k. Tow. Lekarzy we Wiedniu i Tow. Lekarzy w Styryi, członek honorowy wiedeńskiej straży ratunkowej ochotniczej etc. Mieszkanie: willa »Glax«. Telefon nr. 57. Ord. w hotelu Quarnero od 12—1 przedpoł. Badania promieniami Roentgena od 3—4 pop.

3. Dr. M. Szigeti

specjalista chorób nosa, gardła i płuc. Mieszkanie: willa »Rudovits«, ord. od 11—12 przedpoł. i od 3—4 popoł. W lecie w Gleichenbergu.

4. Dr. Franciszek Trypold

lekarz naczelny sanatorium wojskowego austr. Tow. Białego Krzyża. Członek i kasyer komisji kuracyjnej. Członek hon. wiedeńskiej straży ochot., Kawaler orderu zasługi, gwiazdy rumuńskiej i orderu w. ks. Luxemburskiego. Mieszka: »Dependance I.« ord. od 3—4 popołudniu. Telefon nr. 18.

5. Dr. D. Dalma

dentysta, ord. od 9—12 przedpoł. w hotelu Ertl.

6. Dr. M. Fabianic

lekarz gminny, mieszka w Volosce nr. 54, ord. od 8—9 przedpoł. i od 3—4 popoł.

7. Dr. Isor Stein

specjalista gimnastyki leczniczej, ortopedyi i masażu; mieszkanie: willa „Zar“. Właściciel i kierownik zakładu mechaniczno-terapeutycznego w Ischl.

8. Dr. Koloman Szegő

lekarz chorób dziecięcych, pierwszy asystent szpitala dziecięcego »Stefanie«. Dyrektor i właściciel sanatorium dziecięcego. Telefon nr. 27, ord. od 11—12 przedpoł. i od 6—7 popoł.

9. Dr. Geza Fodor

em. asystent kliniki prof. Koranyi. Em. docent uniw. Peszteńskiego. Mieszkanie: willa »Fedor«, ord. od 11—12 przedpoł.

10. Dr. Juliusz Kohn

specjalista chorób uszów, nosa i gardła; mieszkanie: willa »Felice«, ord. od 11—12 przedpoł. i od 3—4 popoł.

11. Dr. Bolesław Kostecki

mieszkanie: »Bazar Mandria«, ord. od 11—12 przedpoł. i od 3—4 popołudniu. W lecie w Karlsbadzie.

12. Dr. Juliusz Mahler

specjalista chorób kobiecych i chorób sercowych, em. asystent kliniki ginekologicznej w Dreźnie; mieszkanie: willa »Armonia« ordynuje od 11—12 przedpoł. i od 3—4 popoł. W lecie w Buzias (Węgry).

13. Dr. Juliusz Winkler

specjalista chorób piersiowych, skórnych i kobiecych; mieszkanie: willa »Winkler«, ord. od 11—12 przedpoł. i od 3—4 popoł. W lecie kierujący lekarz w Balvanyosfürdő (Węgry).

14. Dr. Edward Graeffe

c. k. lekarz okręgowy, członek Komisji kuracyjnej, specjalista chorób kobiecych, dziecięcych, operator. Ord. w Volosce nr. 44 od 8—10 przedpoł. i od 3—4 popoł. W niedziele i święta od 9—10 przedpoł.

15. Dr. Leopold Löw

specjalista chorób skórnych, em. asystent »Rudolfspital« w Wiedniu. Członek wiedeńskiego Tow. dermatologicznego. Mieszkanie: »Bazar Mandria«. Chemiczno-mikroskopowe laboratorium, ord. od 9—5.

16. Dr. Albert Nussbaum

sekundaryusz c. k. szpitala powsz. w Wiedniu, ord. od 11—12 przedpoł. i od 3—4 popoł. w hotelu Slatina.

17. Dr. S. Ebel

specjalista chorób nerwowych; mieszkanie: willa »Petra«, ordynuje od 11—12 przedpoł. i od 3—4 popoł. W lecie w Graefenbergu.

18. Dr. M. Marek

dentysta; mieszkanie: »Gärtnerhaus«, Reichsstrasse 40, ord. od 9—5; w niedziele i święta od 9—12.

19. Dr. Zygmunt Ornstein

ord. od 11—12 przedpoł. i od 3—4 popoł.; mieszkanie: willa Stiglich. W lecie w Velden nad Wörthersee.

20. Dr. Józef Landr

b. uczeń kl. gyn. i poł. prof. dra Pawlika w Pradze. Ord. w willi Tomasić, od 11—12 i od 3—4 popoł.

21. Dr. Eugeniusz Barac

b. lekarz w sanatorium »Alland«; mieszkanie: willa »Sokol«, ord. od 10 $\frac{1}{2}$ —11 $\frac{1}{2}$ przedp. W lecie w Neumarkt w Styrii.

22. Dr. J. Kure

b. lekarz w II. gynek. klinice w Wiedniu, ord. od 11—12 przedpoł. i od 2—4 pop. Willa Gruber.

Stowarzyszenie Lekarzy w Abbazyi:

Przewodniczący: Radca nam. prof. Dr. Glax.

Akuszerki :

Zuzanna Binder, Abbazya, willa »Atta«,
 Marya Hohensinner, Volosca nr. 62.
 Marya Jobbi, Volosca nr. 41.
 Józefina Raicich, Volosca nr. 104.
 Helena Tropper, Volosca Lipovizza.

Apteki :

J. Fr. Kromirski. Bazar Mandria, Abbazya.
 L. Ghersetich — Volosca.

III. Władze krajowe**1. C. k. Starotwo w Volosce**

C. k. Starosta: Dr. Alfred von Manussi-Montesole. Godz. urzęd. dla publiczności w dni powszednie, od godziny 10—12 przedpoł.

2. C. k. Sąd w Volosce

naczelnik sądu: C. k. radca sądu Dr. Antoni Perisic. Godziny urzęd. dla publiczności w dni powsz. od 10—1 przedp., w święta od 10—12 przedpoł.

3. C. k. urząd podatkowy

godz. urzęd. w dni powszednie od 8—12 przedp. i od 2—5 pop. W święta od 8—11 $\frac{1}{2}$ przedp. W ostatni dzień miesiąca od 8—12 przedp. W niedziele zamknięty.

4. C. k. urząd cłowy w Abbazyi

godz. urzęd. w dni powsz. od 8—12 przedp. i od 2—6 pop. W niedziele i święta zamknięty.

5. C. k. deputacye portowe w Volosce

godz. urzęd. w dni powsz. od 8—12 przedp. i od 3—6 pop. W święta i w niedziele od 8—12 przedp.

6. C. k. urząd pocztowy i telegraficzny w Abbazyi (Bazar Mandria)

C. k. Naczelnik poczty: Franc. Leban. Godziny urzędowe dla publiczności:

I. W święta i dni powsz.

Kancelarya od 9—12 i od 3—6.

Listy od 7 rano do 7 wieczór.

Paczki i listy pieniężne od 8 r. do 7 w.

Kasa (przekazy) od 9 do 12 przedp. i od 3—6 pop.

Telefoni i Telegraf od 7 r. do 12 w nocy.

II. W niedziele:

Kancelarya od 9—12 przedp.

Listy od 7—1 w poł.

Paczki i listy pieniężne od 8—1 w poł.

Kasa (przekazy) od 9—12 w poł.

Telefoni i Telegraf od 7 r. do 12 w nocy.

Przekazy i listy pieniężne bywają roznoszone w dni powsz.: o 8, 9¹/₂ i 3. — W niedziele i święta o 8 i 11¹/₂.

Paczki rozwożą w dni pow. o 8¹/₂ i 2³⁰, w święta i niedziele tylko o 8¹/₂.

O paczkach z artykułami spożywczymi, które przychodzą w niedziele o 1-szej, zawiadamia poczta natychmiast przez listonoszów, ażeby odbiorca zgłosił się po nie o 3 pop. w czasie otwarcia poczty.

Do i od pociągów pospiesznych kursują omnibusy z Abbazyi do Matuglii. Cena do Volosci 20 hal., do Matuglii 1 kor.

IV. Władze Komunalne

Burmistrz Volosci: Dr. Andrzej Stanger.

Adwokaci w Volosce:

Dr. Hektor Constantini

Dr. Konrad Janezic

Dr. Andrzej Stanger

Dr. Józef Stanic.

C. k. Notaryat w Volosce

C. k. Notaryusz: Dr. Fryd. Puovic.

Naczelnik stacyi:

Tow. kolei poł. Abbazy-Matuglie, Emeryk Malovrh.

V. Kościoły i instytucje kościelne.

1) Dla katolików

Monsignore Wincenty Zamlić. Proboszcz i Dziekan — Radca konsystoryalny — Szambelan papieski, w Volosce.

Mateusz Dubrovic — kapelan w Abbazyi.

Nabożeństwa

W Abbazyi w zimie: W niedz. i święta o 9 i o 10 $\frac{1}{2}$.

W dni powsz. o 8 $\frac{1}{2}$ przedp. Nieszpory w niedziele i święta o godz. 2 $\frac{1}{2}$ pop.

W lecie: W niedz. i święta o 8 $\frac{1}{2}$ i o 10. W dni powsz. o 8 r. Nieszpory w niedziele i święta o 3 pop.

W Volosce w zimie: W niedz. i św. o 8 i o 10. W dni powsz. o 8 r. Nieszpory w niedz. i święta o 2 $\frac{1}{2}$ pop.

W lecie (od 1. maja do 30 paźdz.) W niedz. i święta o 7 $\frac{1}{2}$ i o 10 r. w dni powsz. o 7 $\frac{1}{2}$ przedp. Nieszpory w niedz. i święta o 3 $\frac{1}{2}$ pop.

2) Dla protestantów

Fryderyk Klein, właśc. pensjonatu „Wiener Heim“ przewodniczący. W sezonie zimowym odbywa się nabożeństwo ewangelickie regularnie co niedzieli. Kościół protestancki jest w Rjece.

3) Dla Grecko-prawosławnych

Nabożeństwa są regularnie w Rjece.

4) dla izraelitów

w pensjonacie „Breiner“ co sobota i wielkie święta.

VI. Zakłady humanitarne, Stowarzyszenia i szkoły.

1. Kurhaus wojskowy austr. Tow. Biał. Krzyża.

Komendant: C. k. p. pułk. Gwido W a c h t e r. L e k a r z
n a c z e l n y: Dr. Franc. T r i p o l d.

Ułgi dla znajdujących się w zakładzie:

- a) Bezpłatne mieszkanie, światło, pościel.
- b) Bezpłatna porada lekarska
- c) 33 $\frac{1}{3}$ procentowe zniżenie cen potraw w hotelach Tow. kolei poł.
- d) 50% zniżenie cen kąpielowych ciepłych w hotelu Quarnero
- e) Bezpłatne kąpiele morskie zimne.

Z wyjątkiem okresu od 15 czerwca do 15 sierpnia zakład jest otwarty cały rok.

Czas trwania wolnego miejsca w zakładzie na sezon kąpielowy (od 15 maja do 15 czerwca i od 15 sierpnia do 15 paźdż) 4 tygod. W sezonie zimowym 6 tygodni, chociaż ciężko chorzy, którzy wykazują się świadectwem lekarskim, mają prawo pozostać i 3 miesiące. Zezwolenie na miejsce wolne w zakładzie daje c. k. Komenda korpusu w Grazu.

2. C. k. Kurhaus Tow. złotego krzyża dla urzędników państwowych.

Prezyd.: Dr. Alfred v. M a n u s s i - M o n t e s o l e c. k. starosta
Zarządca i naczelny lekarz: Dr. E. G r a e f f e.

Wolne miejsca dla urzędników państwowych pod następującymi warunkami:

- 1) Członkowie Tow. złot. Krzyża mają przed innymi pierwszeństwo
- 2) C. k. urzędnicy państw. niższej rangi są uwzględniani przed urzędnikami wyższej rangi
- 3) Pensyonowani urzędnicy państw., ich żony, wdowy, dzieci dostają wolne miejsca tylko wtedy, jeżeli te miejsca nie są zajęte przez wyż wymienionych urzędników.
- 4) Przyjęcie osoby towarzyszącej, nie potrzebującej kuracyi, może tylko wyjątkowo nastąpić.
- 5) Wolne miejsca udzielane bywają tylko na 4 tygodnie; czas ten może jednak być przedłużonym.
- 6) Osoby z chorobami zakaźnymi (także florida tuberculosa), chorzy umysłowo, w ogóle ci, którzy potrzebują szpitalnej kuracyi, do zakładu przyjęci być nie mogą.

Dla uzyskania wolnego miejsca należy do dyrekcji nadesłać ostemplowane podanie, i załączyć:

1) Świadcstwo lekarskie, 2) urzędnicy czynni i ich rodziny muszą dostarczyć potwierdzenia naczelnika urzędu co do charakteru ich służby i stanu. Urzędnicy pensjonowani potwierdzenia władzy politycznej miejsca ich zamieszkania. 3) W podaniu należy wyrazić czas i od którego dnia wolne miejsce jest pożądane.

Wolne miejsce zawiera następujące ulgi:

1) Bezpłatne mieszkanie w zakładzie, 2) porada lekarska, zimne i ciepłe słodkie kąpiele w zakładzie, elektryczne oświetlenie. 3) po niższych cenach śniadanie i zimne potrawy.

Oprócz tego dla członków Tow.: 1) 20 procentowe zniżenie cen lekarstw w aptekach Abbazyi i Volosci. 2) 50 procentowe zniżenie cen zimnych i ciepłych morskich kąpiele. 3) Zniżenie cen potraw i trunków we wszystkich restauracjach Abbazyi.

Za zużycie mebli mają pacjenci płacić zakładowi 3 kor. tygodniowo, albo 44 hal. dziennie.

Za usługę płaci się 20 hal. od osoby dziennie.

3. Sanatorium dla dzieci

dr. Kolomana Szegő,

4. Straż ochotnicza ogniowa i ratunkowa

Kapitan: Franc. Deberlet.

Lekarz nac. Dr. Fran. Tripold.

5. Stowarzyszenie upiększenia Abbazyi.

Prezydent: Radca namiest. prof. Dr. Glax.

I. Wiceprezydent: Eug. Baron Ransonnet.

II. Wiceprezydent: Artur Bar. Schmidt Zabiérow.

6. Szkoły

Abbazyja posiada:

Publiczną szkołę chorwacką;

Publiczną szkołę włoską;

Chorwacką prywatną szkołę ludową stowarzyszenia św. Cyryla i Metodego. Kierownik: Juliusz Miran.

Dwuklasową niemiecką prywatną szkołę ludową. Kierownik: Karol Leitter. (Dzieci przyjezdnych mogą wstępować w ciągu roku).

VII. Hotele — Pensjonaty

w Abbazyi-Volosce.

Alloro	Lockey
Al mare	Mecchia
Augusta	Melanie
Bellevue	Posthorn
Breiner	Quisisana
Café Central	Quitta
Zakłady Tow. w. syp.	Renée
Ayram*	Rose
Emma	Rudovits
Ertl	Schalk
Exquisite	Schweigler
Elisabeth	Schweizerhof
Gisella	Slatina
Grand Hotel	Speranza
Gruber	Strand-Café
Habsburg	Thaller
Hausner	Tirmann
Irena*	Vier Jahreszeiten
Jeanette	Wiener Heim
Lackner	

* Willa Ayram i Willa Irena, pensjonaty polskie.

VIII. Muzyka kąpielowa.

Orkiestra kąpielowa pod dyrekcją p. Gotfryda Frisek, em. kapelmistrza c. i k. 27 pułku piechoty króla Belg., grywa codziennie (oprócz Czwartku pop.) w dnie powsz. od 10¹/₂—12 przedp. i 4¹/₂—6 pop. W czasie niepogody od 10¹/₂ do 12 przedp. i 4¹/₂—6 pop. w kawiarni „Quarnero“. W niedz. i święta od 11—12¹/₂ przedp. i od 4¹/₂—6 pop. w parku. Co środy popołudniu (w czasie pogody) od 5¹/₂—7 w Lipowicy na pół. Strandzie ku Volosce.

Dwa razy tygodniowo, wieczór, w hotelu Stefanie albo kawiarni „Quarnero“ koncert muzyki kąpielowej. Te koncerty są zawsze ogłaszane.

IX. Taksa kuracyjna i kąpielowa.

Taksa kuracyjna wynosi za jedną osobę tygodniowo 4 kor.
Po 12-stu tygodniach taksy się nie płaci.

Dzieci od 5 lat do skończonych 11-stu płać połowę. Służący 25 ct. = 50 hal. tygodniowo. Nauczyciele, guwernantki, sekretarze i damy do towarzystwa płać pełną takse.

Uwolnieni od taksy są: Lekarze — wojskowi — urzędnicy, tak samo ich żony i dzieci, wreszcie dzieci do 5-ciu lat.

Ceny i rozkład godzin

w zakładach kąpielowych Tow. wag. syp.

Ceny ciepłych kąpeli.

Rano czas kąpielowy od 7—10	Przedpołudniem czas kąpielowy od 10—2
Kąpiel morska albo słodka z bielizną lub bez . . . . . K. 2.40	Kąpiel morska albo słodka z bielizną lub bez . . . . . K. 3.—
Dwanaście kąpeli (abonament) . . . . K. 24.—	Dwanaście kąpeli (abonament) . . . . K. 30.—

Za jednorazowe użycie wagi w zakładzie kąpielowym płaci się od osoby 40 hal.

Ceny zabiegów hydrop., masażu, kąp. elektrycznych w Zakładzie.

Zawijanie w koce, kąpiele parowe z następnem natarciem, pół-kąpiel, tusz etc. . . . . K. 3.—
Półkąpiele, częściowe zawijanie, natarcie, tusz (szkocki) franc. sitzbad, albo kąpiel nożna (przepływająca) . . . . K. 2.—
Kąpiel elektryczna (honorarium lekarskie osobno) . . . » 4.—
Częściowy masaż . . . . . » 2.—
Ogólny masaż . . . . . » 4.—

W domu.

Kompresy albo częściowe natarcie	K.	1:20
Kompresy wieczór — natarcie rano	»	2:40
Ogólne natarcie albo sitzbad	»	2:40

Zakład hydropatyczny jest otwarty dla panów od 8—11 przedpołudniem i od 3—4 popoł. Dla pań od 11—1 przedpoł. i od 4—5 popołudniu.

XI. Ruch pociągów.

I. C. k. uprzyw. Tow. kolei południowej.

Odjazd ze stacji Abbazia-Matuglie do Wiednia i z powrotem.

Stacje czas środkowo-europejski		Osob.	Posp.	Osob.	Posp. ¹⁾	Posp. ²⁾
		I. II. III. klasa				I. II.
Abbazia Matuglie	odj.	5,57	8,08	5,31	8,23	5,31
St. Peter	przyj.	7,36	9,36	7,13	9,58	7,13
St. Peter	odj.	12,40	9,52	9,11	10,34	8,20
Wiedeń	przyj.	5,45	8,50	1,40	9,15	6,45

Stacje czas środkowo-europejski		Posp. ³⁾	Posp.	Osob.	Posp.	Osob.
		I. II.	I. II. III. klasa			
Wiedeń	odj.	7,01	8,25	1,10	8,45	8,40
St. Peter	przyj.	5,42	7,44	7,23	7,26	3,23
St. Peter	odj.	7,58	7,58	10,00	8,20	10,30
Abbazia-Matuglie	przyj.	9,22	9,22	11,32	9,42	12,01

¹⁾ Wagony sypialne idące wprost Abbazia-Wiedeń i vice versa

²⁾ Połączenie w St. Peter z pociągiem posp. Tryesteńskim.

³⁾ Niema połączenia w St. Peter.

2. Król. weg. koleje państwowe
 Odjazd z Fiume do Budapesztu i z powrotem.

Stacye czas środkowo-europ.		Posp.	Osobowy	Posp.*	Osobowy
		I. II. kl.	I. II. III.	I. II. kl.	I. II. III.
Fiume	odj.	8,10	10,00	6,00	6,50
Agram (Zágráb)	prz.	1,57	6,35	12,07	6,21
Agram (Zágráb)	odj.	2,18	7,39	12,49	7,10
Budapeszt	prz.	9,05	8,10	8,30	8,00

Stacye czas środkowo-europ.		Posp.	Osobowy	Posp.*	Osobowy
		I. II. kl.	I. II. III.	I. II. kl.	I. II. III.
Budapeszt	odj.	8,00	8,15	3,00	8,30
Agram (Zágráb)	prz.	2,17	8,15	10,20	9,15
Agram (Zágráb)	odj.	2,38	9,15	11,04	9,53
Fiume	prz.	9,00	8,97	6,20	5,36

*) Wagony sypialne z Fiume do Budapesztu i vice versa.

XII. Ruch parowców do Abbazy i z powrotem.

1. Towarzystwo węgiersko-chorwackie.

Linia Fiume-Abbazy

Odjazd z Fiume codziennie co godzinę od 7 rano do 6 wieczór.

Z Abbazy codziennie co godzinę od 8 rano do 7 wieczór.

Przybycie:

- Z Fiume i Volosci osobowe i ciężarowe statki codziennie o 10:50 rano i 3:20 popołudniu.
- Z Iki i Lovrana, osob. i ciężar. codziennie o 7:50 rano i 12:35 popołudniu.
- Z Pola (wprost) co czwartek o 8:15 wieczór
- Z Pola, Cherso, Rabaz, Bersec, Moschenizze i Lovrana osobowe i ciężarowe co wtorek i soboty o 3 pop.
- Z Tryestu, Pirano, Parenzo, Rovigno, Fasana, Pola, Cherso, Rabaz, Moschenizze i Lovrana osob. i ciężar. co poniedziałku o 2:35 pop.
- Z Lussinpiccolo (wprost) co soboty o 8:15 wieczór.
- Z Lussinpiccolo, Ossero, San Martino, Cherso, Bersec, Moschenizze i Lovrana osobowe i ciężarowe co czwartku o 2:35 popołudniu.
- Z Dalmacyi — mianowicie — z Pucisce, Almissa, Postire, San Pietro, Spalato, Castelli, Trau, Sebenico, Zara, Selve i Lussinpiccolo, osobowe i ciężarowe, w poniedziałek o 5:45 rano. Połączenie w Spalato z pospiesznym statkiem — (Fiume Gravosa).

Odjazd:

- Do Volosci i Fiume osobowe i ciężarowe codziennie o 7:15 rano i 12:45 popołudniu.
- Do Iki i Lovrana osob. i ciężar. o 11 przedpoł. i 3:30 popoł.
- Do Pola (wprost) co czwartku o 8:15 rano.
- Do Lovrana, Moschenizze, Bersec, Rabac, Cherso i Pola osobowe i ciężarowe co poniedziałku i piątku o 7:50 rano.
- Do Lovrana, Moschenizze, Bersec, Rabac, Cherso, Pola, Fasana, Rovigno, Parenzo, Pirano i Tryestu, osobowe i ciężarowe co środy o 7:45 rano.
- Do Lussinpiccolo (wprost) co soboty o 8:15 rano.
- Do Lovrana, Moschenizze, Bersec, Cherso, San Martino, Ossero i Lussinpiccolo we środy o 8:45 rano. Statek osobowy i ciężarowy.
- Do Dalmacyi — a mianowicie — do Lussinpiccolo, Selve, Zara, Sebenico, Trau, Castelli, Spalato, San Pietro, Postire, Almissa i Pucisce, osobowe i ciężarowe co czwartek o 1:45 pop. W Spalato połączenie z pospiesznym statkiem (Fiume Gravosa).

2. Statki pocztowe — Linia Fiume-Lovrana.

O d j a z d		D z i e n n i e		P o w r ó t		
I.	II.	I k a		I.	II.	
7—	—	z	Iki	do	—	
7:10	—	do	Lovrana	z	—	
7:15	12— poł.	z		do	11:40 przedpołudniem	4:10
—	12:10	do	Iki	z	11:20	4—
—	12:15	z		do	11:10	3:50
7:35	12:35	do	Abbazyi	z	11—	3:30
7:40	12:40	z		do	10:50 przedpołudniem	3:20
7:50	12:50	do	Volosca	z	10:40	3:10
7:55	12:55	z		do	10:35 przedpołudniem	3:05
8:30	1:30	do	Fiume	z	10—	2:30

W niedziele i święta parowiec powracający z Iki do Fiume zatrzymuje się w Abbazyi.

3. Wycieczki morskie parowcami spacerowymi.

Co czwartku bez względu na pogodę.

Pola.

Odjazd z Fiume o 7 rano.

Odjazd z Abbazyi o 8 $\frac{1}{4}$ rano | Przychodzi do Pola o 12 $\frac{1}{2}$ w poł.

Odjazd z Pola o 4 pop. | Przychodzi do Abbazyi o 8 $\frac{1}{4}$ w.

Do Fiume przychodzi o 9 wieczór. — Cena od osoby 10 kor.

Lussinpiccolo.

Co soboty, bez względu na pogodę.

Odjazd z Fiume o 7 rano.

Odjazd z Abbazyi o 8 $\frac{1}{4}$ rano. | Przychodzi do Lussinpiccolo

Odjazd z Lussinpiccolo o 4 po- | o 12 $\frac{1}{2}$ w połudn.
południu. | Przychodzi do Abbazyi o 8 $\frac{1}{4}$ w.

Do Fiume przychodzi o 9 wieczór. — Cena od osoby 10 kor.

4. Ruch parowców między: Fiume — Ancona, Fiume — Wenecya i Fiume — Ravenna.

W tych kierunkach kursują salonowe parowce przez cały rok 2 razy tygodniowo; oprócz tego na linii Fiume — Wenecya od 15. marca do końca października kursuje trzeci statek w tygodniu.

Na linii do Ancony kursuje statek tylko raz w tygodniu w dzień, reszta w nocy.

Wszystkie te statki mają połączenie z pociągami idącymi do Rzymu, Neapolu, Bari, Brindisi, Bolonii etc. Tak samo statki przychodzące do Fiume mają połączenie z pociągami pospieszными idącymi do Budapesztu.

Rozkład jazdy statkami jest następujący:

I. Linia Fiume — Ancona.

- a) W dzień z Fiume co poniedziałku o 8 rano
 „ z Ancony co środy o 7 rano
 b) w nocy z Fiume co czwartku o 8:30 wieczór
 „ z Ancony co soboty o 8:30 wieczór
 Dziesięć godzin jazdy.

II. Linia Fiume — Wenecya.

- a) w nocy z Fiume co wtorek i co sobotę o 8:30 wieczór
 z Wenecyi co poniedziałku i co czwartku o 7:30 wiecz.
 b) w dzień z Fiume co czwartku o 7 rano
 „ z Wenecyi co sobotę o 7 rano.
 Dziesięć godzin jazdy.

5. Ceny jazdy pociągami pospieszными włącznie z jazdą parowcem.

- a) z Wiednia via Budapeszt — Fiume
 do Wenecyi albo Ancony i vice versa:

I. kl. poc. posp. i I. kl. statkiem	K. 46:90
II. kl. » » i II. » »	» 34:80

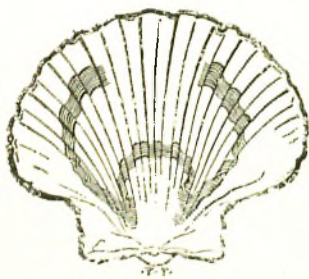
Bilet taki ważny jest 45 dni i daje prawo zatrzymania się we Fiume i Budapeszcie.

- b) Z Budapesztu via Fiume do Wenecyi albo Ancony i vice versa

I. kl. poc. posp. i I. kl. statkiem	K. 34:—
II. » » » i II. » »	» 26:—

Do biletów wydawanych w Wiedniu lub Budapeszcie dopłaca się za łóżko na statku	K. 2.—
c) Podróż statkiem między Fiume, Wenecją albo Anconą i vice versa Luxus — klasa z łóżkiem	» 16.—
I. kl. z »	» 12.—
III. » na pokładzie	» 6.—

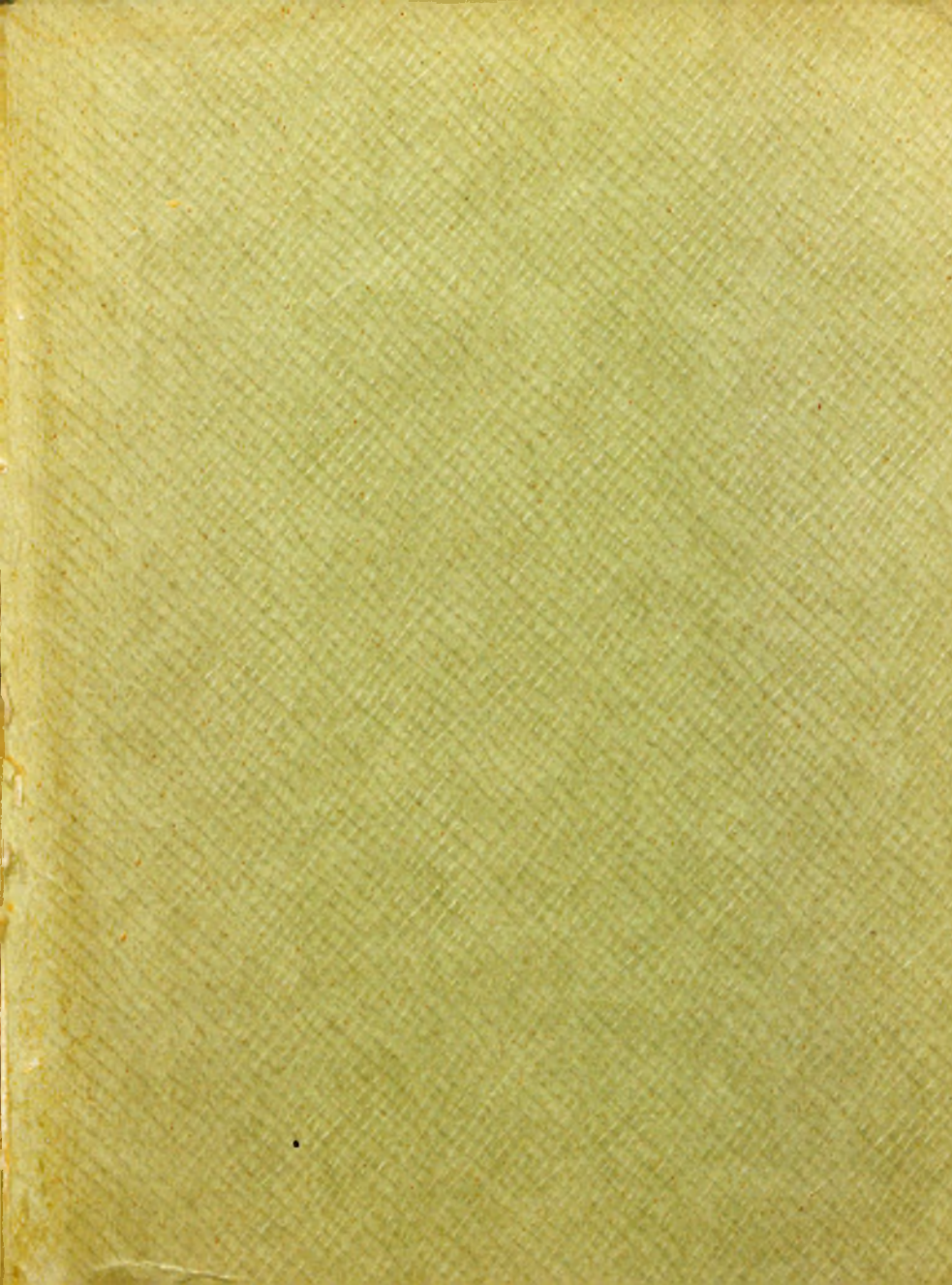
Na te jazdy jak też i najrozmaitsze inne pociągami i statkami wydawane są bilety okrężne. Bliższych objaśnień udzielają: węg. kolej państw.: w Budapeszcie (Grand Hotel Hungaria) i Wiedniu (Grand Hotel), firma Thos. Cook & Sons, Schenker & Comp., firma Nagel i Wortmann Wiedeń i Abbazya i inne.

TREŚĆ.

Wstęp	1
Z historii Istrii	3
Położenie geograficzne Istrii. Ludność	8
Abbaza, jej położenie i powstanie, warunki klimatyczne, flora i fauna	11
Wykaz poszczególnych temperatur. Tablice porównawcze	16
Kąpiele morskie	24
Wskazania lekarskie	28
Miejscowe środki kuracyjne	31
Rozrywki	33
Spacery	34
Wiadomości informacyjne:	
I. Komisja kuracyjna	35
II. Lekarze praktykujący, akuszerki, apteki	36
III. Władze krajowe, poczta	39
IV. Władze komunalne	40
V. Kościoły	41
VI. Zakłady humanitarne, stowarzyszenia i szkoły	42
VII. Hotele i pensjonaty	44
VIII. Muzyka kąpielowa	44
IX. Taksa kuracyjna i kąpielowa	45
X. Ceny i rozkład godzin w Zakładach kąpielowych	45
XI. Ruch pociągów	46
XII. Ruch parowców	48

BIBLIOTEKA
AKADEMII MEDYCZNEJ
W LUBLINIE

54564